

An Evaluation of the Verse “There is None of You Who Will Not Pass Over It” in Terms of the Semantic Analysis of the Verb w-r-d

Muhammed Ersöz^{1,a,*}

¹ Selçuk University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Tafsir, Konya/Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 05/07/2023

Accepted: 22/11/2023

Published: 15/12/2023

Pub Date Season: Aralık

Plagiarism:

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright:

This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License (CC BY NC)

Ethical Statement:

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

ABSTRACT

In history, many conflicts have occurred in understanding and interpretation of the verses of the Qur'an. When details come up and when the opinions about the content of the subject are put forward, more conflicts occur in the interpretation of a verse even when it seems to be clear at first glance. Facts such as to whom the verse addresses, who is meant by the verse, in which time the verse has been descended and the situations revealed by the verse, whether it has the same validity for everyone causes the deepening of the difference. While these conflicts sometimes bring diversity in interpretation, sometimes there may be opinions that cannot be reconciled with each other, which are quite disconnected from each other and reject each other radically. In the interpretation of the verse “*There is None of You Who Will Not Pass Over It*”, many different views have been put forward about who is meant in the verse, what the nature of the entry into hell is and who is within the scope of this verse. In the integrity of the Qur'an, the commentators have resorted to some evidence to solve the issue of how to locate the interpretation of this verse. Some said that this verse was only directed towards the disbelievers. Some have said that this verse is covering everyone, but the entry of believers to hell is a temporary entry and does not have the purpose of punishment. This study aims to reveal the conflicts that have arisen about the interpretation of the verse “*There is None of You Who Will Not Pass Over It*” (*Wa In Minkum illā Wāriduhā*) and to evaluate these conflicts in the context of the semantic analysis of the verb w-r-d. Therefore, first of all, the etymological structure of the verb w-r-d was examined and the dictionary meaning of the word was revealed. Then, in order to determine the meaning of this word before the revelation, the meanings of this verb root in the poems of Jahiliyyah were tried to be determined. Then, the places where this verb stem is used in the Qur'ān are examined and the meanings in the contexts are pointed out. As the next step, the disagreements that have come up to date regarding the interpretation of the verse “*There is None of You Who Will Not Pass Over*” have been put forward. These conflicts have been addressed by frequently applying to the classical and modern tafsir studies written until today, starting from the tafsir narrations from the first interlocutors of the Qur'ān. Further, these conflicts have been tried to be presented by classifying them within themselves. Subsequently, it has been tried to contribute to the interpretation of the verse by considering the data obtained from the semantic analysis of the verb w-r-d. Finally, the issue of why this verb root was preferred in this verse, which mentions that all people will go to hell without exception, has been discussed.

Keywords: Tafsir, Qur'ān, Hell, Wurood, Hereafter.

V-r-d Fiilinin Semantik Analizi Bağlamında “Sizden Herkes Cehenneme Uğrayacaktır” Ayetinin Değerlendirilmesi

Araştırma Makalesi

Süreç

Geliş: 05/07/2023

Kabul: 22/11/2023

Yayın Tarihi: 15/12/2023

Yayın Sezonu: Aralık

İntihal:

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Telif hakkı:

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) kapsamında yayımlanmaktadır.

Etik Beyan:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur .

ÖZ

Kur'an ayetlerinin anlaşılması ve yorumlanması konusunda tarihten günümüze kadar birçok ihtilaf meydana gelmiştir. İlk bakışta anlamı net gibi görünen bir ayetin yorumunda detaylar gündeme geldiği ve konunun keyfiyetine dair görüşler ortaya konulduğu zaman ayetin yorumunda daha fazla ihtilaf meydana gelmektedir. Çünkü ayetin kime hitap ettiği, ayetle kastedilenlerin kim olduğu, ayetin hangi zamansal bağlamda indiği ve ayetin ortaya koyduğu durumlar herkes için aynı geçerliliğe sahip olup olmadığı konusu yorumda farklılığın derinleşmesine sebep olmaktadır. Bu ihtilaflar bazen yorumda çeşitliliği beraberinde getirirken bazen de birbirleriyle uzlaştırılması mümkün olmayan, birbirlerinden oldukça kopuk ve birbirlerini kökten reddeden görüşler de olabilmektedir. “Sizden Herkes Cehenneme Uğrayacaktır” ayetinin yorumunda ayette kastedilenlerin kimler olduğu, cehenneme girişin mahiyetinin ne olduğu ve bu ayetin kapsamına kimlerin girdiği konusunda birbirinden farklı birçok görüş ortaya konulmuştur. Müfessirler Kur'an'ın bütünlüğü içerisinde bu ayetin yorum olarak nereye konumlandırılacağı konusunu çözmek için birtakım delillere başvurmuşlar ve bir kanaate ulaşmışlardır. Kimisi bu ayetin sadece inkârcılara yönelik olduğunu söylemiş kimisi de bu ayetin herkesi kapsayan bir ayet olduğunu ancak inananların cehenneme girişinin geçici bir giriş olup azap amacı taşımadığını söylemiştir. Bu çalışma “Sizden Herkes Cehenneme Uğrayacaktır (Ve İn Minküm İllâ Vâriduhâ)” ayetinin yorumu hakkında ortaya çıkmış ihtilafları ortaya koymayı ve bu ihtilafları v-r-d fiilinin semantik analizi bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızda öncelikle v-r-d fiilinin etimolojik yapısını incelenmiş ve kelimenin sözlük anlamı ortaya konulmuştur. Sonra bu kelimenin nüzul öncesindeki anlamını tespit etmek için cahiliye şiirlerinde bu fiil kökünün taşıdığı anlamları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından bu fiil kökünün Kur'an'da geçtiği yerler incelenmiş ve geçtiği bağlamlardaki anlamlara işaret edilmiştir. Sonraki aşama olarak “Sizden Herkes Cehenneme Uğrayacaktır” ayetinin yorumuyla alakalı günümüze kadar gelen ihtilaflar ortaya konulmuştur. Bu ihtilaflar da Kur'an'ın ilk muhataplarından gelen tefsir rivayetlerinden başlanarak günümüze kadar yazılmış klasik ve modern tefsir çalışmalarına sıklıkla müracaat edilerek ortaya konulmaya çalışılmış ve bu ihtilaflar kendi içerisinde tasnif edilerek sunulmaya çalışılmıştır. Akabinde ayette geçen v-r-d fiilinin semantik analizinden elde edilen veriler göz önünde bulundurularak ayetin yorumuna katkı sunulmaya çalışılmıştır. Netice olarak da hiç kimse istisna edilmeksizin bütün insanların cehenneme uğrayacağından bahseden bu ayette neden bu fiil kökünün tercih edildiği konusu tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Cehennem, Vürûd, Ahiret.

 muhammed.ersoz@selcuk.edu.tr

 orcid.org/0000-0002-7693-7428

How to Cite: Ersöz, Muhammed. “An Evaluation of the Verse “There is None of You Who Will Not Pass Over It” in Terms of the Semantic Analysis of the Verb w-r-d”. Cumhuriyet Theology Journal 27/2 (December 2023), 524-537. <https://doi.org/10.18505/cuid.1322898>
Atıf: Ersöz, Muhammed. “V-r-d Fiilinin Semantik Analizi Bağlamında “Sizden Herkes Cehenneme Uğrayacaktır” Ayetinin Değerlendirilmesi”. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi 27/2 (Aralık 2023), 524-537. <https://doi.org/10.18505/cuid.1322898>

Giriş

Meryem suresi 19/71'inci ayette geçen “وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا” “Sizden herkes cehenneme uğrayacaktır”¹ ayetinin yorumunda ayette kastedilenlerin kimler olduğu, cehenneme girişin mahiyetinin ne olduğu ve bu ayetin kapsamına kimlerin girdiği konusunda birbirinden farklı birçok görüş ortaya konulmuştur. Müfessirler Kur'an'ın bütünlüğü içerisinde bu ayetin yorum olarak nereye konumlandırılacağı konusunu çözmek için birtakım delillere başvurmuşlar ve bir kanaate ulaşmışlardır. Kimisi bu ayetin sadece inkârcılara yönelik olduğunu söylemiş kimisi de bu ayetin herkesi kapsayan bir ayet olduğunu ancak inananların cehenneme girişinin geçici bir giriş olup azap amacı taşımadığını söylemiştir. “Sizden Herkes Cehenneme Uğrayacaktır” ifadesiyle herhangi bir istisna olmaksızın muhatap zamiriyle (مِنْكُمْ) Kur'an'ın hitap ettiği herkesin cehenneme gireceğinin söylenmesi Kur'an'a inanan bir kimseyi de ahiretteki akıbetiyle ilgili endişeye sevk etmektedir. Nitekim Abdullah b. Mesûd'un (öl. 32/652-53) önde gelen öğrencilerinden Ebû Meysere Amr b. Şurahbil (öl. 63/683) yatağına yattığında “Keşke annem beni dünyaya getirmeseydi” demiş ve ağlamıştır. Ona neden ağladığı sorulduğunda “Allah cehenneme gireceğimizi haber verdi ama çıkacağımızı haber vermedi” demiştir.² Endülüslü ünlü müfessir Muhammed b. Ahmed Kurtubî (öl. 671/1273) de bu ayette cehenneme uğramanın muhakkak oluşuyla birlikte oradan ayrılışın bilinmeyişinden dolayı ilim adamlarının endişe içinde olduğunu söylemektedir.³ Bundan dolayı bu ifadeyi doğru bir yoruma tabi tutmak için tarihten günümüze bütün Kur'an yorumcuları ayete Kur'an bütünlüğü içerisinde yorum getirme gayretinde olmuşlardır.

Ülkemizde bu konuyla ilgili en önemli çalışma merhum Şevki Saka'nın (öl. 2019) *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nde “Müminler Cehennem'e girer mi?” isimli makalesidir. Bu çalışmada Saka, klasik tefsirlerimizde bu ayetin yorumu ve müminlerin cehenneme girmesi meselesi hakkında ortaya çıkan görüşleri değerlendirmiştir. Netice olarak ayetin inkârcılardan bahsettiğini ve müminlerin cehenneme uğrayacak kimselerin kapsamına girmeyeceğini savunmuştur.⁴ Biz bu çalışmamızda klasik ve çağdaş tefsirlerde serdedilen görüşleri zikredip konuyu daha çok v-r-d fiilinin semantik analizi çerçevesinde yola çıkarak ele alıp bir sonuca ulaşmaya çalışacağız.

1. V-r-d Fiilinin Etimolojik Açından İncelenmesi

V-r-d fiil kökü bir şeye gelmek, bir şeye ulaşmak, önde ve atılgan olmak, kırmızı olmak, hayvanın renginin sarıya çalması, gül rengine bürünmek, gül açmak, bitkinin çiçeği çıkmak, kişinin ateşi

¹ Meryem 19/71.

² Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (Beyrut: Dâru Hecr, ts.), 15/593.

³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân* (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1964), 11/136.

⁴ Şevki Saka, “Müminler Cehennem'e girer mi?”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/41 (2000), 40-41.

yükselmek anlamında kullanılmaktadır.⁵ Devenin iki susuzluk süresi arasındaki sulama günü,⁶ devenin sulandığı su,⁷ kuş sürüsü,⁸ sudan alınan pay⁹ anlamları için bu fiil kökünden gelen *verd* kelimesi kullanılmaktadır. Boynun iki tarafının birleştiği yerdeki iki damara *verîd* denilmektedir.¹⁰ Bu fiil kökünden türeyen *mevrid* ve *vârid* kelimeleri suya giden yola verilen isimlerdir.¹¹ Ateşli hastalığa tutulmuş ve yüksek ateşe maruz kalmış kişi *mevrûd* denilmektedir.¹² V-r-d fiil kökünün bir anlamı da uzun olmaktır. Su içerken burnun suya varması, kadının saçının uzun olup sarkıp mahsene ulaşması ve ağacın dallarının sarkması bu fiil köküyle karşılanmaktadır.¹³ Netice itibarıyla v-r-d kökü suya ulaşma, iki şeyin birleşip buluşması, susuzluk durumu, kırmızı renge bürünmek ve bir şeyin uzun olup bir yere ulaşması temel anlamında kullanılmaktadır.

Cahiliyye şiirlerine bakıldığında bu kökten türemiş kelimelerin kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. Örneğin câhiliye devri Arap şairi Mühelhil b. Rebâa (öl. 525 civarı), öldürülen kardeşi Kuleyb'in vefatı ve öcünün alınmasıyla ilgili söylediği kasidede *verd* kelimesini *koyu kırmızı renk* anlamında kullanmaktadır:

يَا حَلِيلِي قَرَّبَا الْيَوْمَ مِنِّي كُلَّ وَرْدٍ وَأَدَّاهُمْ صَهَالٍ

Ey dostum! Bugün bana yaklaştır

Bütün kişneyen *al* ve yağız atları¹⁴

el-Murakkış el-Ekber (öl. 549), sevgilisi Esmâ'ya olan aşkını dile getirirken *verd* kelimesini *humma* anlamında kullanmaktadır:

إِذَا ذَكَرْتَهَا النَّفْسُ ظَلَّتْ كَأَنِّي بِيَعْزِي قَفْقَافٍ وَرْدٍ وَصَالِبَةٍ

Gönül anınca onu âdeta o an sanırım

Hummanın ıstırap ve şiddeti bütün varlığımı sarsıyor¹⁵

Şenferâ (öl. 554) düşmanları Selâmân Oğulları'na karşı cesaretiyle övündüğü bir şiirinde *verd* kelimesini *cesur* anlamında kullanmaktadır:

هُمْ عَرَفُونِي نَاشِئًا ذَا مَخِيلَةٍ أُمَشِّي خِلَالَ الدَّارِ كَأَلْسَدِ الْوَرْدِ

Onlar benim vakur yetiştigimi bilirler

⁵ Halîl b. Ahmed, *Kitâbu'l-ayn*, thk. Abdulhamîd Hindâvî (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), "vrd", 4/363; Muhammed b. Ahmed Ezherî, *Tehzîbu'l-luga*, thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn - Muhammed Alî en-Neccâr (Kahire: el-Müessesetu'l-Misriyyeti'l-Amme li't-Te'lîf ve'l-Enbâ' ve'n-Neşr - ed-Dâru'l-Misriyye li't-Te'lîf ve't-Terceme, 1964), "vrd", 14/163-164; İbn Fâris, *Mu'cemu mekâyîsi'l-luga*, thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn (Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1979), "vrd", 6/105; Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, thk. Abdullah Aliyyu'l-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullâh, Hâşim Muhammed eş-Şâzeli (Kahire: Dâru'l-Meârif, ts.), "vrd", 6/210; Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirrezzâk Zebîdî, *Tâcu'l-arûs*, thk. Abdussettâr Ahmed Ferrâc v.dğr. (Kuveyt: Matbaatu Hukûmeti'l-Kuveyt, 1965), "vrd", 9/286.

⁶ Halîl b. Ahmed, "vrd", 4/363; Ezherî, "vrd", 14/164-165; Zebîdî, "vrd", 9/295.

⁷ Ezherî, "vrd", 14/164-165.

⁸ İbn Manzûr, "vrd", 6/4810; Zebîdî, "vrd", 9/290.

⁹ İbn Dureyd, *Cemheratu'l-luga*, thk. Remzî Munîr Be'albekî (Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1987), "vrd", 2/641; İbn Manzûr, "vrd", 6/4811; Zebîdî, "vrd", 9/290.

¹⁰ Halîl b. Ahmed, "vrd", 4/363; İbn Manzûr, "vrd", 6/4811; Zebîdî, "vrd", 9/291.

¹¹ Ezherî, "vrd", 14/164-166; İbn Manzûr, "vrd", 9/290.

¹² Halîl b. Ahmed, "vrd", 4/363; Ezherî, "vrd", 14/164-166; İbn Manzûr, "vrd", 6/4810; Zebîdî, "vrd", 9/288.

¹³ Ezherî, "vrd", 14/164-166; İbn Manzûr, "vrd", 6/4811; Zebîdî, "vrd", 9/294-296.

¹⁴ Muhelhil b. Rabî'a, *Dîvânu Muhelhil b. Rabî'a* (ed-Dâru'l-Âlemiyye, ts.), 71.

¹⁵ el-Murakkışeyn, *Dîvânu'l-Murakkışeyn*, thk. Kârîn Sâdır (Beyrut: Dâru Sâdır, 1998), 43.

Evlerinin arasında cesur bir arslan gibi yürürüm¹⁶

İsâm el-Kindiyye (öl. 528), bir kadının ağzını tasvir ettiği sözlerinde *verd* kelimesini *gül* anlamında kullanmıştır:

تَلْتَقِي دُونَهُ شَفْتَانِ حَمْرَاوَانِ كَالْوَرْدِ

Gül gibi kırmızı iki dudak onun altında buluşur¹⁷

Yukarıda geçen verilerden anlaşıldığı üzere *v-r-d* maddesi İslâm öncesinde *al kırmızı*, *humma*, *cesur*, *gül* gibi anlamlarda kullanılmıştır.

2. V-r-d Fiilinin Kur'an'daki Kullanımı

Kur'ân-ı Kerîm'de bu kelime kökü 9 âyette 11 defa geçmektedir. Bunların 10 tanesi Mekki surelerde geçerken 1 tanesi Medenî surede geçmektedir. Bu kökten gelen kelimelerin nüzul döneminde ağırlıklı olarak Mekki surelerde geçtiği görülür. V-r-d kökü Kur'ân'da “وَرَدَّ/verade, وَرَدَّوَهَا/veradûhâ, أَوْرَدَ/evrade, أَلْوَرْدُ/el-vird, أَلْوَرِيدُ/verîd, أَلْمَوْرُودُ/el-mevrûd, وَوَارِدُهُمْ/vâridehüm ve وَوَرَدَةٌ/verdeten şeklinde farklı formlarda yer alır.

Kronolojik olarak v-r-d kökünün geçtiği ilk yer nüzul sıralaması itibariyle 34. sırada yer alan Kâf, 50/16 ayetidir. Bu ayette Allah'ın insana şah damarından daha yakın olduğu ifade edilmektedir ve bu damar için حَبْلُ الْوَرِيدِ/hablü'l-verîd ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade boyundaki damar,¹⁸ kalbe karışan damar,¹⁹ omzun damarı, sırtın iki yanındaki iki beyaz damarla boğazın arasındaki damar olarak yorumlanmıştır.²⁰ Damara bu ismin verilmesiyle bu fiil kökünün anlam bağlantısı bulunmaktadır. Buna göre ruh o damara gelip uğradığı için *verîd* ismi verildiği söylenmiştir.²¹

V-r-d kökü ism-i fâil olarak herkesin mutlaka cehenneme uğrayacağından bahseden ve çalışmamızın da konusu olan “وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا”²² ayetinde geçmektedir. Master olarak günahkârların cehenneme götürülmelerinden bahseden “وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا” “Günahkârları da suya götürülen sürü gibi cehenneme süreceğiz”²³ ayetinde geçmektedir. Bu bağlamda v-r-d kökü günahkârların cehenneme susuz şekilde gitmelerini ifade etmektedir.²⁴ Hz. Musa'nın (as) Medyen yolculuğundan ve Medyenlilerin su temin ettikleri yere geldiğinden bahseden el-Kasas 28/23. âyette v-r-d kökü fiil formunda “وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ” “Medyen suyuna varıp yaklaştığı zaman” şeklinde geçmekte ve *yaklaşmak* ve *ulaşmak* anlamında kullanılmaktadır.²⁵ V-r-d kökünün farklı formlarının bir arada üç defa

¹⁶ eş-Şenferâ el-Ezdî, Şi'ru ş-Şenferâ el-Ezdî, thk. Ahmed Muhammed Ubeyd (Abu Dabi: Mecma'u ş- Şekâfi, 2000), 92.

¹⁷ Ahmed b. Muhammed el-Endelûsî İbn Abdurabbih, *el-İkdu'l-ferîd*, thk. Müfîd Muhammed Kumeyha - Abdulmecîd et-Terhînî (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983), 7/120.

¹⁸ Mücâhid b. Cebr, *Tefsîru Mücâhid*, 614; Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 21/421.

¹⁹ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 4/112.

²⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 21/421.

²¹ Ebü'l-Kâsım b. Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki gavâmizi't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fi vucûhi't-te'vil* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 5/596; Nâsirüddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed Beyzâvî, *Envârü't-tenzil ve esrâru't-te'vil*, thk. Muhammed Abdurrahman Mar'aşlî (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1418), 5/141.

²² Meryem 19/71.

²³ Meryem 19/86.

²⁴ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 2/632; Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 15/631.

²⁵ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 3/341; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 24/588.

kullanıldığı ve Firavun'un, kavmini cehenneme götürmesinden bahseden Hûd 11/98. âyette “ فَأُورِدُهُمُ النَّارَ وَيَسَّ الْوَرْدُ الْمَوْرُودُ ” “Onları ateşe götürecektir. Gidilen o yer ne kötü!” şeklinde geçmektedir.²⁶ Yûsuf suresinde Hz. Yusuf'un atıldığı kuyudan su almak üzere kervanın gönderdiği kişi için *vârid* kelimesi kullanılmaktadır.²⁷ Bu kelime kavmin su ihtiyacını karşılamak üzere suya gelen kimse demektir.²⁸

Müşriklerden ve onların taptıkları sözde tanrıların cehenneme gireceklerinden bahseden el-Enbiyâ 21/98. âyetinde “ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ ” “Siz oraya gireceksiniz” ifadesi kullanılırken sözde ilahların gerçekte ilah olmaları durumunda cehenneme girmelerinin söz konusu olmayacağını ifade eden bir sonraki el-Enbiyâ 21/99. âyetinde “ لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا ” “Şayet onlar ilah olmuş olsalardı oraya girmezlerdi” buyrulmaktadır. Dolayısıyla v-r-d kökünden gelen bu kelimeler *girmek* anlamında kullanılmıştır.

V-r-d kökünün Medenî surelerde geçtiği tek yer kıyamet sahnelerinden bahseden “ فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ ” “Gök yarılıp gül kırmızısı bir yağ gibi olduğu zaman!”²⁹ âyetidir. Bu ayette *verdeten* kelimesi *gül ve gül kırmızısı* anlamındadır ve kıyamet gününde gökyüzünün alacağı renk için kullanılmaktadır.³⁰ Kıyamet gününde gökyüzünün rengi korkudan dolayı saf gül yağı gibi olacaktır.³¹ Nitekim Hz. Zekeriyâ'nın (as) oğlu Hz. Yahya öldürüldüğü zaman gök kızardı ve kan damlattı şeklindeki rivayet³² bunun Arap kültüründe kötü ve katlanılması zor olaylar için kullanıldığı sonucuna gidilebilir.

3. V-r-d Fiilinden Türeyen İstilahlar

Suya gelmek, ulaşmak, uzanmak gibi sözlük anlamlarına sahip olan *vürûd* kelimesi hadis istilâhi olarak *hadisin söylenmesi, yapılması ve meydana gelmesi* anlamında kullanılmaktadır.³³ Kur'an ayetlerinin iniş sebepleri için *esbâb-ı nüzul* istilâhi kullanılırken Hz. Peygamber'in (s.a.s) bir sözü söylemesine, bir fiili yapmasına veya takrir etmesine sebep olan durumlar için *esbâbü vürûdi'l-hadîs* istilâhi kullanılmaktadır.³⁴ Bu istilâhin kullanılmasındaki sebep rivayetin hadis kitaplarında geçmesi ve sonraki dönemlere ulaşması olmalıdır.

V-r-d kökü Kur'an kıraatinden bir pay anlamında kullanılmaktadır Çünkü kişi onu parçalara bölüp ayırmış ve vird vird okumaktadır.³⁵ Ancak *vird/evrâd* istilâhi tasavvuf terminolojisinde daha

²⁶ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 2/297; Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 12/563.

²⁷ Yûsuf 12/19.

²⁸ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 2/325; Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 13/42; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 18/432.

²⁹ er-Rahmân 55/37.

³⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 22/226-227.

³¹ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 4/200.

³² Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî İbn Ebû Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Riyad: Mektebetu Nezzâr el-Bâz, 1997), 10/3289.

³³ Ebû Amr Takıyyüddîn 'Uşmân b. Salâhaddîn Abdurrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadîs*, thk. Nûreddin İtr (Dimeşk: Dârü'l-Fikr, 1986), 31; Abdullah Aydınlı, *Hadis İstilahları Sözlüğü* (İstanbul: Timaş A.Ş., 1987), 160.

³⁴ İbn Hacer el-Askalânî, *Nüzhetü'n-nazar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker*, thk. Abdullah b. Dayfullah (Riyâd: Matba'at-ü sefir, 2008), 125; Aydınlı, *Hadis İstilahları Sözlüğü*, 53.

³⁵ Halîl b. Ahmed, “vrd”, 4/363.

geniş bir anlamda kullanılmakta ve Kur'an'dan bazı bölümleri devamlı surette okumanın yanı sıra nafile namaz gibi ibadetleri yapmak, belli dua ve zikirleri periyodik olarak okumak anlamında kullanılmaktadır. Fiil kökünün suya gelmek ve belli bir süre için su ihtiyacını karşılamak anlamından hareketle bir sufi için su kadar hayati bir önemi haiz günlük dua ve zikir okuması *virid/evrâd* kelimesiyle ıstılahlaştırılmış olduğu söylenebilir.

Bu kökten gelen ve tasavvuf terminolojisinde kullanılan diğer bir ıstılah da *vârid/vâridât* ıstılahıdır. Kişinin herhangi bir çaba ve katkısı olmaksızın kalbine doğan mana, hal ve ilham için bu ıstılah kullanılmaktadır.³⁶ Bir şeyin bir şeye uğraması ve ulaşması anlamından hareketle sufinin kalbine uğrayan manalar için bu ıstılah seçilmiş olmalıdır.

Netice itibarıyla v-r-d kökünün *suya gelmek* ve *susuzluk sebebiyle sıcağın yanmak* anlamından yola çıkılarak susuz develerin suya koşmasıyla kıyamet gününde inkârcıların cehenneme koşması arasında bir anlam bağı hissedilmektedir. Ayrıca bu kelime kökünün kullanılmasıyla bilinçsiz yaptıkları amellerden iyi bir sonuç bekleyerek umutla yaptıkları amellerin onları esas itibarıyla yanmaya götürdüğü için bir aldanma içerisinde oldukları mesajı üstü kapalı verilmiş olmaktadır.

Bunun yanında v-r-d fiilinin *suya ve su kaynağına gelmek* anlamı gelme fiilinin hem kalıcı bir şekilde oraya gelme anlamını hem de uğrayıp geçme anlamını bünyesinde barındırmaktadır. Hem su almanın vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğu hem de yolculuğun bir parçası olup küçük bir mola olma özelliği taşıması bu fiile iki yönlü bir fiil olma özelliği kazandırmaktadır.

4. Ayetin Tefsiri Konusunda Ortaya Konulan Görüşler

Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu ayetin tefsiri ilk dönemden beri ihtilaf konusu olmuştur. Bu ihtilafları şu şekilde sıralamak mümkündür:

a. Ayette geçen *vâridühâ* ifadesinin mastarı olan *vürûd* kelimesi *yaklaşmak* demektir:

Bu görüşe göre istisnasız herkes cehenneme yaklaşacak ve cehennemden etrafında olacaklardır. Onların, cehennemden yakınına kadar gelmelerinin sebebi hesap meydanının cehennemden yakınında olmasıdır. *Vürûd* kelimesinin *yaklaşma* anlamında olduğuna dair delil olarak “Onlar, sucularını (*vâridehum*) yolladılar”³⁷ ayetinde Hz. Yusuf’un atıldığı kuyudan su almak üzere kervanın gönderdiği kişi için *vârid* kelimesinin kullanılmasını göstermişlerdir. Çünkü sucu (*vârid*) suya girmemiş sadece yaklaşmıştır. Aynı şekilde Hz. Musa’nın (a.s) Medyen yolculuğundan ve Medyen halkının su temin ettikleri yere geldiğinden bahseden “O (Musa) Medyen suyuna varınca (*v-r-d*) suyun başında sulayan birçok insan buldu”³⁸ ayetinde *yaklaşma* manasında kullanılmıştır. Bu durumda ayetin manası, “Bütün insanlar cehenneme yakınında ve civarında hazır olurlar” şeklinde olmaktadır. *Vürûd* kelimesinin *yakınlaşmak* anlamında olduğuna delil olarak bir de “Bunlar oradan (cehennemden) uzaklaştırılırlar”³⁹ ayeti gösterilmiştir. İman edenlerin uzaklaştırılmasından kasıt hesap yeri için

³⁶ Ebü'l-Kâsım Zeynüslâm Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik Kuşeyrî, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, thk. Abdulhalîm Mahmûd-Mahmûd b. eş-Şerîf (Kahire: Metâbi'u Müesseseti Dâri's-Şa'b, 1989), 172.

³⁷ Yûsuf 12/19.

³⁸ el-Kasas 28/23.

³⁹ el-Enbiyâ 21/101.

cehennemin etrafına geldikten sonra cennete doğru gitmelerini ifade eden bir uzaklaşmadır.⁴⁰

Ayrıca “فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ آلِ حَجِيمٍ قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدْتُ لَأُتِرَّ دِينَ وَلَوْ لَا نِعْمَ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ آلِ مَعْصِرِينَ” “Sonra kendisi dönüp bakar ve arkadaşını cehennemin ortasında görür. ‘Allah’a yemin ederim ki neredeyse beni de mahvedecektin! Rabbimin lütfü olmasaydı ben de şimdi cehenneme getirilenler arasında olacaktım’ der”⁴¹ ayetinde mümin bir kimsenin, cehennemdeki arkadaşını görmesi cehennemi göreceği ve oraya oldukça yakınlaşacağı anlamını barındırır. Ayrıca burada cehenneme girme, ceza çekmek için bir giriş değildir.

b. Ayette geçen *vâridühâ* ifadesi *girmek* anlamındadır:

Bu durumda ayetin anlamı “Herkes mutlaka cehenneme girecektir” şeklinde olmaktadır. Mücâhid (öl. 103/721) ayeti “Oraya girecekler” şeklinde açıklarken⁴² Mukâtil b. Süleyman (öl. 150/767) “İyi olsun günahkâr olsun herkes cehenneme girecektir” demektedir.⁴³ Nafi’ b. el-Ezrak (öl. 65/685) İbn Abbas’a (öl. 68/687-88) *vürûd* kelimesini sorduğunda İbn Abbas “Ey Nafi’! Ben de sen de cehenneme gireceğiz. Bak bakalım çıkacak mıyız yoksa çıkamayacak mıyız? demiştir. Aynı şekilde İbn Abbas’a *vürûd* kelimesi sorulmuş, o da

1. “Sizden herkes cehenneme girecektir”⁴⁴ وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا
2. “(Firavun) Onları cehenneme soktu”⁴⁵ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ
3. “Siz ve sizin tapttıklarınız cehennem odusunuz. Siz oraya gireceksiniz.”⁴⁶ إِنكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَرَدُونَ
4. “Şayet onlar ilah olmuş olsalardı oraya girmezlerdi”⁴⁷ Şayet onlar ilah olmuş olsalardı oraya girmezlerdi” ayetleri olmak üzere Kur’an’da dört yerde bu kelime ‘girmek’ anlamındadır” demiştir.⁴⁸

Ayrıca “Bunlar oradan (cehennemden) uzaklaştırılırlar”⁴⁹ ayeti bu görüşe göre cehenneme girmiş kimsenin uzaklaştırılmasından bahsetmektedir. Çünkü cehenneme girmiş olan kimse şayet uzaklaştırmamış olmasaydı cehennemin içinde olacaktı. “Zalimler ise, orada dizüstü düşmüş bir halde bırakacağız”⁵⁰ ayeti önce cehenneme girmiş olup da sonra da çıkamayan kimselerden bahsetmektedir. Dolayısıyla bu ifade onların geldikleri o yerde kalacaklarına delâlet etmektedir. Eğer onlar orada kalacaklar ise daha önce ateşe girmiş olmaları gerekir.⁵¹

⁴⁰ Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1420), 21/557-558.

⁴¹ es-Saffât 37/55-57.

⁴² Mücâhid b. Cebr, *Tefsîru Mücâhid*, thk. Muhammed Abdusselâm Ebü'n-Nîl (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-İslami el-Hadîse, 1989), 457.

⁴³ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, thk. Abdullah Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 2/635.

⁴⁴ Meryem 19/71.

⁴⁵ Hûd 11/98.

⁴⁶ el-Enbiyâ 21/98.

⁴⁷ el-Enbiyâ 21/99.

⁴⁸ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 2/635; Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 12/563, 15/598; Ebû Mansûr Muhammed Mâtürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005), 6/179.

⁴⁹ el-Enbiyâ 21/101.

⁵⁰ Meryem 19/72.

⁵¹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 21/558.

Rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.s) “Bedir ve Hudeybiye (savaşlarında) bulunan hiçbir Müslüman cehenneme girmez” buyurmuş, bunun üzerine Hz. Hafsa (r.a) “Allah Teâlâ, ‘Sizden herkes mutlaka oraya uğrayacaktır’ buyurmuyor mu?” dediğinde Hz. Peygamber (s.a.s) de “Allah ‘Sonra takva sahiplerini kurtaracağız’ da buyuruyor” demiştir.⁵² Buna göre *vürûd* kelimesi *girmek* manasındadır. Çünkü takva sahiplerinin cehennemden kurtarılması için onların oraya girmiş olması gerekir.

Vâridühâ ifadesinin *girmek* anlamında olduğuna dair delil olarak Abdullah b. Revâha’nın Hz. Peygamber’le (s.a.s) olan diyalogu gösterilmektedir. Bu rivayette Abdullah b. Revâha Hz. Peygamber’e (s.a.s) yönelik olarak “Allah burada girmeden bahsetti ama çıkmadan bahsetmedi” dediğinde Hz. Peygamber (s.a.s) “Ey İbn Revâha! Sonraki ‘Sonra takvaya erenleri kurtaracağız’ ifadesini de oku” buyurmuştur. Bu rivayet İbn Revâha’nın *vâridühâ* ifadesinden *girme* anlamını anladığını, Hz. Peygamber’in (s.a.s) de onun bu anlayışını düzeltme gereği duymadığını göstermektedir.⁵³

Vâridühâ ifadesine *girmek* anlamı verilince ve ayetten mümin-kâfir ayrımı olmaksızın herkesin cehenneme gireceği anlamı ortaya çıkınca müminlere oraya girme mahiyeti sorunu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Câbir b. Abdullah’a (öl. 78/697) bu ayet sorulmuş, o da Hz. Peygamber’in (s.a.s) “*Vürûd* kelimesi *girmek* demektir ve iyilik ehli kimse de günahkâr kimse de mutlaka o cehenneme girecektir. Cehennem müminlere bir serinlik ve esenlik olacaktır” dediğini rivayet etmiştir.⁵⁴ Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.s) ateşin Hz. İbrahim’e (a.s) zarar vermediği gibi cehennem ateşinin de o gün müminlere zarar vermeyeceğini söylemiştir.⁵⁵ Bu rivayetlerden müminlerin cehenneme uğradıkları vakitte cehennem ateşinin henüz yanmadığı bir vakit olduğu veya müminlerin cehenneme ateşinden etkilenmeyecekleri yerlerde bulunacakları veya da müminlere özel olarak ateşin onlara zarar vermeyeceği yorumlarına gidilebilir. Fahreddin er-Râzî (öl. 606/1210) bu görüşü benimsemektedir.⁵⁶

Her ne kadar bu ayetin sadece kâfirlere yönelik olduğuna dair mezkûr ayetler delil olarak zikredilse de müfessirlerin çoğu ayetin genel bir ifade olduğunu ve mümin-kâfir ayrımına gitmediğini düşünürler. Dolayısıyla maddeler halinde sunduğumuz ayetleri bu ayetin sadece kâfirlere yönelik olduğu yönünde delil olarak kabul etmezler. Çünkü ayette herhangi bir kesim istisna edilmeksizin “Sizden hiç kimse yoktur ki mutlaka oraya uğrayacaktır” buyrulmuştur. Ayetin umum ifade ettiğine de sonraki ayetteki “Sonra takva sahiplerini kurtaracağız”⁵⁷ cümlesi delâlet etmektedir. Çünkü bu ifadeden “Oraya uğrayan kimselerden takvaya sahiplerini kurtaracağız” anlamı çıkmaktadır. Ayetin devamında ise “Zalimleri cehennemde diz üstü çökmüş halde bırakacağız”⁵⁸ denilmiştir.⁵⁹ Kurtubî de ayette geçen *vâriduhâ* ifadesinin zahirinin bizzat *girmek* anlamını

⁵² Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 15/601-602; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 21/557-558.

⁵³ Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl el-Bağdâdî ez-Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân ve i’râbu*, thk. Abdulcelil Abduh Şelebî (Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, 1988), 3/341.

⁵⁴ Zeccâc, *Meâni’l-Kur’ân*, 3/341.

⁵⁵ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnâvûd (Beyrut: Müessesetü’r-Risale, ts.), 22/396. (No. 14520).

⁵⁶ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 21/557-559.

⁵⁷ Meryem 19/72.

⁵⁸ Meryem 19/72.

⁵⁹ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 21/557.

gerektirdiğini söylemektedir. Ancak ceennem mü'minler için serin ve selâmet olacaktır. Oradan esenlikle kurtulacaklardır.⁶⁰

Ayrıca ceennemin sığağından etkilenmeyip oraya girip sonra çıkan müminler cennete girdikten sonra “Rabbimiz bize ceenneme girmemizi vaatmemiş miydi?” diyecekleri onlara da cevaben “Siz o sönükken oradan geçtiniz” denileceği rivayet edilmiştir.⁶¹ Bu rivayet de ayette geçen *vâridühâ* ifadesinin *girmek* anlamında olduğuna delil olarak gösterilmektedir.

Vürûd kelimesinin *girmek* anlamında olduğuna dair bir delil de “İnsanlar ateşe uğrayacaklar (*yeridü*) sonra amelleri sayesinde çıkacaklardır. İlk kişi göz açıp kapayacak kadar; sonra kimisi rüzgâr gibi, kimisi atın koşması gibi, kimisi yükler arasında hızlıca koşturan binici gibi, kimisi hızlıca yürüyen kişi gibi”⁶² hadisidir. Ayrıca İbn Abbas, Harici görüşleriyle bilinen ve sıklıkla kendisiyle polemige giren Nafi’ b. el-Ezrak’a “Ben ve sen mutlaka oraya uğrayacağız. Beni yüce Allah o ateşten kurtaracaktır. Sana gelince sen (bu girmeyi) yalanladığın için seni kurtaracağını zannetmiyorum” demiştir.⁶³

c. Ayette geçen *vâridühâ* ifadesi *geçip gitmek* anlamındadır. Tabiin müfessirlerinden Katâde b. Di’âme (öl. 117/735) ve Abdulalh b Mesûd ayette bahsedilen ceenneme uğrama konusunu sırat köprüsünde geçmek olarak açıklamaktadır.⁶⁴ Kurtubî bu görüşte olan kimselerin “*ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ*” ayetindeki “*ثُمَّ*” (sonra) ifadesini fethalı olarak “*ثُمَّ*” (orada) şeklinde okuduklarını söyler.⁶⁵ Buna göre ayetin anlamı “*Biz kötülükten sakınanları orada kurtarırız; zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakırız*” şeklinde olur.

Hz. Peygamber (s.a.s) ceennemin üzerine köprü kurulacağını söylemiş bunun üzerine sahabiler “Ey Allah’ın Resûlü! Köprü nedir? diye sormuşlardır. Hz. Peygamber (s.a.s) de oranın çok kaygan ve üzerinde durulması zor bir yer olduğunu, üzerinde kancalar ve Necid taraflarında bulunan ve sa’dân diye bilinen dikenler olduğunu, Mü’minlerin oradan göz açıp kapayınca kadar şimşek gibi, rüzgâr gibi, kuş gibi, en asil atlar gibi ve develer gibi geçeceklerini, kimisinin tamamen yarasız beresiz kurtulacağını, kimisinin de yara bere almış olarak serbest bırakılacağını ve kimisinin de ceennem ateşine itilip atılacağını söylemiştir.⁶⁶

Başka bir rivayette Hz. Peygamber (s.a.s) “Rıdvan ağacı altında biat edenlerden hiç kimse –Allah dilerse- ateşe girmeyecek” buyurmuştur. Bunun üzerine Hz. Hafsa (r.a) Allah’ın “*Sizden Herkes Ceenneme Uğrayacaktır*” sözü nerede kaldı? demiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) de “*Bundan sonra takva sahiplerini kurtarırız, zalimleri ise orada dizleri üzerine çökmüş olarak terk ederiz*” buyurdu” demiştir.⁶⁷ Aynı şekilde bu rivayet de ceennemin üzerine köprü kurulacağı ve müminlerin bu yolla ceennem

⁶⁰ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 11/138.

⁶¹ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 15/592.

⁶² Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir - Muhammed Fuâd Abdulbâkî (Mısır: Matbaatu Mustafa el-Bâbî, 1975), “Tefsir”, 20 (No. 3159).

⁶³ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 15/590; İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’ân’i’l-‘azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Selâme (Riyad: Dâru Taybe, 1999), 5/253.

⁶⁴ Taberî, *Câmiu’l-beyân*, 15/595.

⁶⁵ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 11/137.

⁶⁶ Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *Sahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî (Kahire, 1955), “İman”, 81.

⁶⁷ Müslim, “Fedâilü’s-Sahâbe”, 37.

azabından kurtarılacağı şeklinde yorumlanmıştır.⁶⁸ İbn Cerîr et-Taberî (öl. 310/923) de Hz. Peygamber'den (s.a.s) nakledilen mezkur rivayetler sebebiyle bu görüşü benimsemektedir⁶⁹

d. Sadece Kâfirler Girecek Görüşü:

İbn Abbas ve İkrime'ye nispet edilen görüşe göre Cehenneme kesinlikle gireceğinden bahsedilen kişiler müminler değil kâfirlerdir.⁷⁰ Bu durumda ayetin “Sizden herkes cehenneme uğrayacaktır” şeklindeki hitabı inanmayan kimselere yönelik olmaktadır. Bu görüşte olanlar Müminlerin cehenneme uğramalarının mümkün olmadığı görüşünü benimsemişlerdir. Aşağıda zikredeceğimiz ayetler ve bu ayetlere getirmiş oldukları yorumlar bu görüşü benimseyenlerin delili olmaktadır:

1. “Şüphe yok ki kendileri için bizden en güzel bir mükâfat (cennet) takdir edilmiş olanlar, işte bunlar oradan (cehennemden) uzak tutulurlar”⁷¹ ayetinde bahsedilen kişilerin cehennemden uzak tutuldukları söylenmektedir. Uzak tutulan kimsenin oraya uğradığı söylenemez.

2. Allah “Onlar o cehennemin gizli sesini bile duymazlar”⁷² buyurmuştur. Eğer onlar cehenneme uğramış olsalardı, mutlaka onun sesini duyarlardı.

3. Allah “Onlar o gün korkudan emindirler”⁷³ buyurmuştur.⁷⁴

Tunuslu müfessir Tâhir b. Âşûr (öl. 1973) da bu görüştedir ve ayetteki hitabın kafirlere yönelik olduğunu söyler. Sırat üzerinden geçme ile ilgili Taberî ve İbn Kesir'in rivayet ettikleri hadisleri zayıf olduğu gerekçesiyle kabul etmez.⁷⁵

e. Kafirler için girmek, müminler için uğrayıp geçmek olduğu görüşü:

İbn Zeyd (öl. 182/798) ayette geçen *vâridühâ* ifadesinin anlamının kişilerin imanlarına göre değişeceğini savunmaktadır. Buna göre Müslümanların vürudu oradan uğrayıp geçmeleridir. Yani cehennemde kalıcı olmamaları ve azap edilmeden oradan geçmeleridir. Kafirlerin vürudu ise oraya girmeleri ve orada azap çekmeleridir.⁷⁶

f. Müminin vürudu dünyada başına gelen hummadır görüşü:

Mücâhid “Yüksek ateş her müminin cehennem ateşinden payıdır” demiş ve bu ayeti okumuştur.⁷⁷ Hz. Peygamber (s.a.s) yüksek ateşten dolayı hasta yatan birini ziyaret etmiş ve ona hastalığıyla ilgili Allah'ın “O benim ateşimdir. Ben onu ateşten payı olsun diye mümin kuluma veririm” dediğini söylemiştir.⁷⁸ Bu görüşe göre vürüd kafirler için bizzat cehenneme girmeyi ifade etmektedir. Ancak müminler için bizzat cehenneme girmek değildir. Onun yerine dünyada çekilen hastalık ve yüksek ateş mecazen cehennemden payı almak olarak kabul edilmiş ve ayetin gereği yerine gelmiş olmaktadır.

g. Ayetin yemin ifade ettiği ve bu yemin gereği müminleri cehenneme gireceği görüşü:

⁶⁸ Salâh Abdulfettâh Hâlidî, *Tasvîbât fi fehmi ba'di'l-âyât* (Dımeşk: Dâru'l-Kalem, 1987), 45.

⁶⁹ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 15/600.

⁷⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 15/596.

⁷¹ el-Enbiyâ 21/101.

⁷² el-Enbiyâ 21/102.

⁷³ en-Neml 27/89.

⁷⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 21/557.

⁷⁵ Muhammed et-Tâhir İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr* (Tunus: Dâru Sehnûn li'n-Neşr ve't-Tevzî', ts.), 16/152.

⁷⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 15/596.

⁷⁷ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 15/597.

⁷⁸ Tirmizî, “Tıb”, 29 (No. 2088).

İlgili ayetteki “وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا” ifadesiyle ilgili serdedilen bir görüş de ifadenin başındaki vâv harfinin yemin ifade ettiği görüşüdür ve cennetlik olan müminler sadece bu yeminin gerçekleşmesi için cehennemde kısa bir süre vakit geçireceklerdir. Bu görüşe dayanak olarak “Müslümanlardan üç çocuğu ölen herhangi bir kimsenin -yemin gereği olanı müstesna- (إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ) ateşin dokunması mümkün değildir”⁷⁹ hadisi gösterilmektedir. Hadiste geçen “yemin gereği olanı müstesna” (إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ) ifadesinin “وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا”⁸⁰ ayetiyle ilintili olduğu ve ayetin başındaki vâv harfinin yemin ifade ettiği söylenmiştir. Bu durumda ayetin anlamı “Yemin olsun ki sizden herkes Cehenneme uğrayacaktır” şeklinde olur. Hadisin ortaya koyduğu durum ise üç çocuğunu kaybeden bir Müslümanın cehenneme girmeyeceği ancak sadece bu ayetin ihtiva ettiği yeminin yerine gelmesi için uğrayıp geçeceği ve yanmayacağı ortaya konulmuş olmaktadır.⁸¹

Sonuç

Hiç kimse istisna edilmeksizin herkesin cehenneme vürûd edeceğinden bahseden Meryem suresi 71’inci ayet ilk dönemden itibaren müminleri endişeye sevk etmiş ve ayetin yorumu konusunda birçok görüş ortaya çıkmıştır. Görüşlerin fazla olmasında ayetin inananları endişeye sevk etme özelliği taşımasının yanı sıra ayetin tefsiri bağlamında birbirinden farklı rivayetlerin gelmesinin de payı oldukça fazladır. Nüzul sürecinde de Hz. Peygamber’in (s.a.s) takva sahibi olup cihat ruhu taşıyan kimselerin cehenneme girmeyeceklerine dair sözleriyle bu ayetin bağdaştırılması amacıyla hadislerde ve sahabe sözlerinde birçok rivayete rastlanmaktadır.

Tarihten günümüze bu ayetin yorumuyla alakalı görüşler incelendiğinde görüşlerdeki ihtilafın, vürûd kelimesinin anlamı, ayetin hitap ettiği insan kitlesi, cehenneme vürûd etmenin zamanı ve niteliği gibi hususlara getirilen farklı yorumlardan kaynaklandığı görülmektedir. Kimileri vürûd kelimesine bizzat *girme* anlamı verirken kimileri vürudun, girmek olmadığını sadece uğrayıp geçmek veya yaklaşmak anlamlarında olduğunu söylemişlerdir. *Girmek* anlamı verenlerden bazıları cehennemin henüz alevlenmeyip azap sürecinin başlamadığı bir dönemde inananların oraya girip çıkacaklarını söylerken bazıları azap süreci başlamış olsa bile ateşin iman edenlere zarar vermeyeceğini bazıları da bunu cehennemin üzerine kurulan köprüden geçmek anlamında olduğunu savunmuşlardır. Bu yorumların ortak noktasının, iman edenlerin cehennem ateşine girme endişesini ortadan kaldırmak olduğu söylenebilir. Bu endişeyi ortadan kaldırmaya yönelik bir yorum da ateşe girmenin bizzat cehennem ateşine maruz kalmak değil de dünyada çekilen ateşli hastalıkların bu ayetin kapsamına girdiği şeklindeki görüştür.

Kanaatimizce bu ayetin muhatap kitlesi sadece inkarcılar değil bütün insanlıktır. Çünkü incelediğimiz ayetin devamında takva sahiplerinin kurtarılacağına dair ayet, bu ayetin muhatabının genel olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda nüzul sürecinde inanan ilk muhatapların endişeye kapılıp ayetin yorumu üzerine birçok rivayetin gelmiş olması bu görüşümüzü desteklemektedir.

⁷⁹ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’*, thk. Muhammed Mustafa el-A’zamî (Abu Dabi: Müessesetü Zâyid b. Sultan, ts.), “Cenâiz”, 8; Tirmizî, “Cenâiz”, 61 (No. 1066).

⁸⁰ Meryem 19/71.

⁸¹ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 11/135-136.

İnanan-inanmayan herkes için istisnasız bir şekilde cehennemde olma yönünde ortak hüküm veren bir ayette bu durumun *vürûd* kelimesiyle ifade edilmesi bu kelimenin etimolojisinde ve anlamında bir inceliğin olması gerektiğini akla getirmektedir. Etimolojisini incelediğimiz *vürûd* kelimesi hem sıcağın yanma hem de su içmek üzere serin bir yere varma anlamı taşımaktadır. Kelimenin bu iki yönlü ve birbirine zıt anlamları cehenneme *vürûd* eden kimseler için cehennemin aynı etkiyi göstermeyeceği kanaatini uyandırmaktadır. Ayrıca su almak üzere bir yere varmak anlamına gelen bu kelimenin tercih edilmiş olması nihai bir ulaşmayı değil geçici bir yere uğrayıp geçme anlamını da ihsas ettirmektedir. Yani kelimenin temelinde kalmaya da gitmeye de ihtimali olan bir uğrama anlamı vardır. Bundan dolayı *vürûd* etmenin mümin için ve kafir için farklı bir tezahürü olabilir.

Ayette *vâridühâ* kelimesinin kullanılmış olması cehenneme girme tehlikesinin her daim müminlerin zihinlerinde bulunmasına sebep olmakta ve kendilerini tamamen emniyette hissetmelerine engel olmaktadır. Bu sebeple de müminlere korku ile ümit arasında bir psikolojiyi yaşatmaktadır. Yani mümin insan için iman edip cennete gireceği ümidiyle birlikte sonunun nasıl olacağı merakı ve korkusu içerisinde dengeli bir ruh haline sahip olması sağlanmış olmaktadır.

Cehenneme bir şekilde uğramanın herkes için söz konusu olması birçok nimeti de bünyesinde barındırmaktadır. Müminler kendilerinin bundan kurtulduklarını bilip anladıklarında, bu onların sevincini ve mutluluğunu artıracak ve müminlerin cennet nimetlerinden daha fazla haz duymalarına vesile olacaktır. Çünkü eşya zıddıyla bilinir ve azabın görülmesinden sonra cennet nimetine kavuşmak müminlere daha fazla mutluluk vermiş olacaktır.

Bunun yanında inkâr edenler için azabı ve bunalımı artıran bir özelliği de olacaktır. Dünyada küçük görüp dönüp bakmadıkları kimselerin yanında sıkıntıya düşmeleri ve onları cehennemden çıkarken görmüş olmaları cehennemliklerin keder ve hüznünü artıracaktır. Ayrıca müminler, cehennemlikleri inkâr etmeleri durumunda karşılaşacakları azapla korkutup uyardıklarında ve bu meselenin hakikatine dair deliller getirdiklerinde bunu kabul etmekten kaçınmışlardır. Müminlerin cehenneme geçici olarak inkârcularla birlikte girmeleri durumunda onlarla yüzleşme imkanını da bulmuş olacaktırlar.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnâvî. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, ts.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstılahları Sözlüğü*. İstanbul: Timaş A.Ş., 1987.
- Beyzâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd Abdullâh b. Ömer b. Muhammed. *Envârü't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl*. thk. Muhammed Abdurrahman Mar'aşlî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1418.
- el-Murakkîşeyn. *Dîvânu'l-Murakkîşeyn*. thk. Kârîn Sâdır. Beyrut: Dâru Sâdır, 1998.
- eş-Şenferâ el-Ezdî. *Şî'ru's-Şenferâ el-Ezdî*. thk. Ahmed Muhammed Ubeyd. Abu Dabi: Mecma'u's- Şekâfî, 2000.
- Ezherî, Muhammed b. Ahmed. *Tehzîbu'l-luga*. thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn – Muhammed Alî en-Neccâr. Kahire: el-Müessesetu'l-Mısıriyyeti'l-Amme li't-Te'lîf ve'l-Enbâ' ve'n-Neşr – ed-Dâru'l-Mısıriyye li't-Te'lîf ve't-Terceme, 1964.
- Hâlidî, Salâh Abdulfettâh. *Tasvîbât fi fehmi ba'di'l-âyât*. Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1987.
- Halîl b. Ahmed. *Kitâbu'l-ayn*. thk. Abdulhamîd Hindâvî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.

- İbn Abdurabbih, Ahmed b. Muhammed el-Endelusî. *el-İkdu'l-ferîd*. thk. Müfid Muhammed Kumeýha - Abdulmecîd et-Terhînî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir. *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: Dâru Sehnûn li'n-Neşr ve't-Tevzî', ts.
- İbn Dureyd. *Cemheratu'l-luga*. thk. Remzî Munîr Be'albekî. Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1987.
- İbn Ebû Hâtîm, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Riyad: Mektebetu Nezzâr el-Bâz, 1997.
- İbn Fâris. *Mu'cemu Mekâyisi'l-luga*. thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn. Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1979.
- İbn Hacer el-Askalânî. *Nüzhetu'n-nazar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker*. thk. Abdullah b. Dayfullah. Riyâd: Matba'at-ü sefir, 2008.
- İbn Kesîr, İsmail b. Ömer. *Tefsîru'l-Kur'ân'i'l-azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed Selâme. 8 Cilt. Riyad: Dâru Taybe, 1999.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed. *Lisânu'l-Arab*. thk. Abdullah Aliyyu'l-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullâh, Hâşim Muhammed eş-Şâzeli. Kahire: Dâru'l-Meârif, ts.
- İbnü's-Salâh, Ebû Amr Takıyyüddîn 'Uşmân b. Salâhaddîn Abdurrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî. *Ulûmü'l-hadîs*. thk. Nûreddin Itr. Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1986.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*. 20 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1964.
- Kuşeyrî, Ebû'l-Kâsım Zeynüslâm Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik. *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*. thk. Abdulhalîm Mahmûd-Mahmûd b. eş-Şerîf. Kahire: Metâbi'u Müesseseti Dâri's-Şa'b, 1989.
- Mâlik b. Enes. *el-Muvatta'*. thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî. Abu Dabi: Müessesetü Zâyid b. Sultan, ts.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed. *Te'vîlâtü Ehli's-Sünne*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.
- Muhelhil b. Rabî'a. *Dîvânu Muhelhil b. Rabî'a*. ed-Dâru'l-Âlemiyye, ts.
- Mukâtil b. Süleyman. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Abdullah Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâit-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Mücâhid b. Cebr. *Tefsîru Mücâhid*. thk. Muhammed Abdusselâm Ebü'n-Nîl. Kahire: Dâru'l-Fikri'l-İslami el-Hadîse, 1989.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *Sahîhu Müslim*. thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî. Kahire, 1955.
- Râzî, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâit-Türâsi'l-Arabî, 1420.
- Saka, Şevki. "Müminler Cehennem'e girer mi?" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/41 (2000), 29-41.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et. *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. 24 Cilt. Beyrut: Dâru Hecr, ts.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *Sünenü't-Tirmizî*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir - Muhammed Fuâd Abdalbâkî. Mısır: Matbaatu Mustafa el-Bâbî, 1975.
- Zebîdî, Ebû'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirrezzâk. *Tâcu'l-arûs*. thk. Abdussettâr Ahmed Ferrâc v.dğr. Kuveyt: Matbaatu Hukûmeti'l-Kuveyt, 1965.
- Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl el-Bağdâdî. *Meâni'l-Kur'ân ve i'râbuh*. thk. Abdulcelil Abduh Şelebî. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım b. Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf an hakâiki gavâmizi't-tenzîl ve uyûni'l-ekâvîl fî vucûhi't-te'vîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâit-Türâsi'l-Arabî, ts.